

ДИИНИНГ, ПӨШТҮГ МӨӨРҮКТЕРДЕ ПЕРСПЕКТИВА МАГАЛЫГ-ДЫР

(БИСТИНГ ИНТЕРВЬЮСУ)

Бо чылдын эгезинде бээр Сыстыг-Хемнин Кураним-тымыш ажил-агыйнын девискэринде Новосибирскиде Барыш Сибирянин анымыр-шичилел экспедициянын бөлүк ажилдакчылары шичилел ажилдарын чорутуу турар.

Ук комплексилг экспедициянын кандыг ажилдарын кылып, кайы хире үрө-түнөлдөгү ажилал турарын бистиң номчуучуларымыска чугаалап барар, оң улуручугу Валерий Витальевич Шибановтан билдире.

Чуну-лаа мурунда бистиң геологтарымыстың дугайын чугаалап көрөй. Шуту 8 кижи бис. Бистиң аравыста улус ажил-агыйнын алы-буру тускай артеминтери бар. Чижээ, түтү болташ ыш ажил-агыйнын тускай артеминтери, ары өстүрүнүн зоотехниги, ихтиолог (балык талазы-биле тускай артемин), кинолог (аңчы ыттар талазы-биле тускай артемин) болташ анымыр ажил-агыйнын өскө-лаа тускай артеминтери бар. Моон алташ көргө, бистиң ажилымыска элээн хай чутула, харын-лаа сонугорганчыг айтырлар хамаарыш турар-дыр.

Сыстыг-Хемде Кураним анымыр-тымыш черинге хамаарышкан бүтү девискэринде өлкү, балык, кат-чими, тоорук болташ өскө-лаа байла-тарынны иштиги курлавырын саап тыпкаш, ук ажил-агыйнын уланышыккыны кандыг болурун, аңа кандыг азырларын хөгжүдүр перспективтиг дээрин өрөм өзү-үлө шичилел көргөш, тодарай саналды кириерин биске дааскан.

Валерий Витальевич, ажил-үүлөңөр кайы хире үрө-түнөлдөгү болду?

Сыстыг-Хемниң перспективизм-лаа магалыг-дыр! Май айлан эгелээш, бистер оң девискэ-рин. Тожу биле Бин-Хем районнарга хамаарыш-кан тайга-сынарны болташ калбак-дегем зини, шынааларын долардын кезинде. Сыстыг-Хемде ажил-агыйнын кол улангышкыны — өлкү-ты-мыш ажилы болуру. Маңа хай чүдүлөр хамаар-жыр болгай, чүгө аннары өвөс.

Өлкү тымышынан аңгыда тоорук, кат-чими, мөөгү айман чыгаш, ону өскөсөөртпей ол-ла черинге консервирел, ажилал кылырын база бир чутула адыр кылырын ызыла саалаар бис. Бо талазы-биле перспектива база магалыг. Чүгө чыгыс фактыдан чугаалаптайн. Өк, Ту-раннын унаарынны баштарында, тодаргайлаар-га, Хадин колхозтун девискэринде Азот, Чок-пак тайганың адырлары, «Өк» совхозка хамаарышкан Тунууг, Малиновка ыды, бо черлерден чыла 200 тонна инек-караан чыгаш, кон-сервирел болуру. Консервирел деп шы чугаала-дым. Бир өвөс ол катты өскөсөөртү бола, оң 10—15 хуузу урелин баскыраар болгай. Ону бо-дубас, ажил-агыйга канналыга, оруганын тур-гузар талээде, «Хадин» колхозтун азы «Өк» сов-хозтун чогууга кат-чими, мөөгү ажилал кылыр улуг бугурулче черин тудуру чутула. Бо айти-рыгын бистиң экспедициямыска тудуг болташ

орук талазы-биле тускай артеминтер аң-не амыктыг аргазын болап шичтирилээрлер. Тоорук база-ла ыдыг көспүрүлг.

Чоран черлеринде бо чылын дини, кишини, «дүмүдү» нандыг ирги?

Эрткен чылга болаарга ортумак деп чугаалап болуру. Эрткен чылын Тывага көшкөн хай дини келген болгай, оларын чамдым курланып арт-кан-лаа, өзүп көүдүрүн-лаа чүтээр. А кишини байдалы черле өк. Тывагы девискэринде киш чыл келген тулум-на көүдүлөр ора дээрин дем-деген кагаа чогуру.

Маш чылдар мурунда чамдын тайга-сынарна баргузинини кара кижин салган болгай, олар кайы хире өзүп, новудеми ирги, Валерий Витальевич?

Чоран тайгаларымыстан чыгыс-лаа баргузин-ни кижин таварышпаш, хайнактар ийи-чан-гыс бар-ла-дыр. Тывагы болташ баргузинини киштерини хан солтушкуну болуп тур боор. Ам-лаа 5—10 чыл эрткен соонда баргузин киштерин үрө-түнөлдө касту бээр. Мен болаарымга, чүгө дугу арай калыгымаар дээрден башка Тывагы кижи баргузининин дорайтавас.

База бир айтыр, бистиң номчуучуларымыска, ылангы аңчыларга сонугорганчыг болуп чадавас. Аң-менниң нити курлавырын кандыг анымыг саап тып турар силер?

Бо талазы-биле аргалар-ла хай. Бөдүүнчүдү тайлырлар көрөй. Чуну-лаа мурунда тус-тус анын амыдыралына таарышкан черлерин: са-рыг ыштыг ээминери, пөш, хадымг сынар эдестерин дөмөйтөшкөк айы-биле шилип алыр. Ол черлерге он-он, чээрби-чээрби дөрбөлчүн кило-метр девискэрин хемчөп алгаш, дини, кишини каш хонук иштинде өртөн, келжэ олар үезинде ыт-биле өртөп, саап тыпкаш, ортумак түнү үндүрүлөр.

Өскө айтырлар талазы-биле чуну чугаалап болуру силер, Валерий Витальевич?

Бин-Хемини болууда болташ өлчө агып кирген улуг, биче хемнерде балык дык эвезкээн-дыр. Ничангаш Хуттун ужуридан өгөлөш, Хамсырга чедир каш чылдар иштинде балык тудурун шуту хоруу деп саналдыг бис. Сыстыг-Хемниң девискэринде ары чигирит унуштерини ховар болга-нынан аңа ары ажил-агыйны организастан ажим чок дээрин тодараттымыс.

Оон аңгыда аңчы ыттар талазы-биле бистиң анык тускай артеминигис Жанна Зозула Ты-вада аңчы ыттарын уксазы өскө-биле холуш-камындан болуучу эки шынарларын чидир бер-ген деп түнөлдө кылган. Моңу экижидериниң талазы-биле аңчыларга элээн амыктыг сүмелерин кириер боор деп бугуруар мен.

Удаас аңымыр сезон ажиттынар болгай. Ничангаш Тывагы бүтү аңчыларынга олча-ажы-тыг чорутурун күзөп каайн!

Тожу районда «Май 1» колхозтун хоочун аңчы Ак Мырзаа (үстүндө чурат) — 66 харлыг амыктыг чокта чаа Тожунун аңчыларынын саб-дуга:

— Барык бүтү аныктыг иштинде аңап келди. Аңап иштин, алаага күсөөрлөп чыгыс-лаа калп келбес турган мен, ам бо сезонда аңтанган, колхозтун берген даалганын амыр күсөөрлөп күзөлдөм — дэп.

Алаада чуратка — «Совет Тыва» колхозтун аңчылары аңап барган Дамырган. Бо хүндө хоочун аңчы колхозтун бир аңчы аңап уду-туп алган, Сергеев-Хемде аңаптыккан. Бистиң корреспонденттиг аңчыларыга ол аңап дэп:

— Шаанда кажан мени мажалай сымыр, деңдирит турар үеде бенин 43 адым огурун ийик мен, оң соонда бенин 20 ашпан, каттыш-кан 60 адым турар-дыр ийик, бо сезонда база бирөөнү немээр-ле ийик.

Соңу болташ фотолары А. АНРИН.

Тожунун хөргөжөн аңчылары чарыларын муңушкан. Кадир-берге тайгаларга кызыралдыр челип турда, анык-ла аңап чоруттарар.

«Улуг-Хая» совхозтун тараа-жы-лары болташ механизаторларын беш чылдын бири чылында электиг дугу-туп өстүрүп алганар. Совхозта 7000 адыг гектар тараа культу-ралары ажап алдынан болташ кү-рунеге 1800 тонна тараа садар план 1920 тонна кылдыр күсөөрттөн.

Дугу ажап алыр болташ күрүнө шыгжамырыс тараа кылар тала-зы-биле № 1 салбыр социалисттиг чарыштын муруну одурунда чоруп турар. Салбыр 1012 тонна тарааны хүлээп алыр черлерге чүдүрүп чо-руткан.

Мал чаза базып, чип эгелээн

Салбырын механизаторлары ке-лир чылдын дугу-туп белекел ажилдарын база эки чорутуу турар. 1967 чылда 2993 гектар чеге тараа культуралары чыгып тарымыр план-ыг. Чыгып алыралыга-биле 1067 гектар чери ажилал кылган бол-гаш күсүк аңгыс аңадырларын 1930 гектар чер аңадыр планын 1940 гектар кылдыр күсөөрткөн. Ничангаш келир чылдын дугу-туп 3007 гектар чери аңадыр алган. Бо салбырын механизаторлары ам

№ 2 салбырын аңгыс аңадырла-гында дуалажы берген. Аңа-Бажы салбыр бо чылдын 930 тонна ситен кезип белекээр пла-нын чүгө 435 тонна кылдыр күсөөр-кен хирегинде, савап болуп алыр талазы-биле кичээлге салбап тур-гар. Экин алаада 304 гектар чеге тараан сула эки үнгөн, гектар бүрү-түлүн 13 пөштер дугу-туп алыгган. Суланын савап аңадыр чедир бөдүмдөш, сүт-баран фермазыны үш чүс адыг инээ ам чаза базып, чип туруп берген. Бир өвөс доран

О. ТАВАА.

ССРЭ-НИНГ КҮШ-АЖЫЛЧЫ КУРЛАВЫРЫ

амыдырал тургузушкуну калбак масштабта чорутууган турар. Оң түнөлдө келжэ ажил-агыйла ажилал тураларын саны чүгө дөрт хууга эвезкөөр, азы өскөсөөрт чугаалаар бир миллиондан бичин ажи. Бо дээрге мурунда чед чыл-дар-биле деңизерге үш ажи калп эвез-тир.

Куш-ажылчы курлавырын көдөргө ажилдарын экижиде ажилдын сезонун чоруту чок кылыр чуту-ла. Бо сорулга-биле колхозтарга бол-гаш совхозтарга көдө ажил-агый-нын продукцияны болбазыралдыр, тууду материалдары, уластуу хер-гелер баранарын бүтүрү дуалап бугу-дуга черлерин калбаары. Бо бүтүрү күрүнө технологтуг чепсөө-херекселди, механизирин, чиг-отти, саваптарын, шарым материалдарын алыгдан бээр. Ажилдын сезонун чо-руун чоруту чок кылдыр калыңга ажил-агыйларын оруганын бели-дер болташ көдөргө ажилчы күштү быжыгларына ийг болуру.

Дык хай колхозтар болташ сов-хозтарда дуалап бугу-дуга черлерин

дан бээр туруп келген болташ че-лишкенин-биле ажилал турар. Чи-жээ, Киров облазынын «Кызыл Ок-тябрь» колхозунда улуг септелег мастерсказы, элээн каш пилорама-лар, чазынла мастерсказы, мал чечин болташ лан болбазыралдыр за-водтар, дээрбе бар. Разань облазы-нын Ленин адыг совхозунда чыл иш-тинде беш миллион балка кат-чими болташ ногаа айман консервирел улауруп турар завод бар.

Ажилчы күштү чөптүг ажиллаар-да, ону чуртун районнарына шы хуваарын база көрүп турар. Эконо-миканы дүргөн хөгжүп одураар база калып тывар байлактын дык хай мөөнөттинин Сибирини, Юракы Чөөн чукту ажилчы күш-биле хан-дырарынча онза салгып салдыган. Бо черлерде чуртталга бажындарын, школарын, экилге черлерин кал-ба-биле туулу тургузуу турар. Ы-ла ажилал турар улус районнар аз-лы-биле коэфффициент өзүгөр немел-де талевирин алыр.

Бичин болташ ортумак черегин хуорайларын куш-ажылчы кур-

лай өрөмгө өөрөнүр ужурга таваржм бөөрлөр. Боттарынын билин белир ийикке азы өскө тускай өрөм чедир алыр дөң улауска таваржмалыг бай-налы тургузуу берген. ССРЭ-де ха-лас өөрөнүр хай-хай школар бол-гаш курстар бар. Чаа тускай өрөм чедир алыр дөң өөрөнүр тураларга ол сүргүлүн дооскужа чедир сөөл-гү ажилал турган черинде ам тур-ган шалымн дөвөөр төлөп бээр.

Кураадыр ажилчы күштү шы, өрөм өзүгөр ажиллаарда куш-ажыл-чы бугу-дугу-туп белиштеринге база саваптарын болуру чугаажы. Уел-дүргө ол чылдын-на план өзүгөр ал-ды хуу белир. Эрткен беш чыллар-да ыдыг көргүгү 4,6 хуу турган.

Чуртук куш-ажылчы курлавырын план барылаал ажиттыг кылдыр хергелээр — Совет куруенин эконо-миктиг политиказын кол айти-ры. Бо айтирыны шы шичи-лээр Совет Эвелелинин бүтү улус ажил-агыйнын сайынар темп-ин «хүдөр болташ чоңуш шалын улам белир.

Г. САРКИСАН.

«Чымчак алаын»

Чигир-ногаан чайгы хевин
Чигирден аң «шуглан» солаан,
Шышын, күсүк сынар санай
«Чымчак алаын» нилеме.

Харлыг тайга дөңгө-дээ бол,
Камар аңчы эргип шылаар,
Оңуш шыпкан мунгаш экин
Одунган дег, омак уткууру.

Мажы базар — пыт-ла кыныр:
Башты чысап — барып дүмөр,
Харын сизгаш, астып чорой,
Натап баш шыгай-ла бээр.

Сыгыр дандан имирге кири
«Чымчак алаын» дилээн ишчи
Орай немээ плаанга кээр:
Ола курал шыкмас болуру.

Далаш, өңкү, өңкү келди,
Далын, сөөк шыдап иште!
Атнан диниң, шытаан кижиги
Ала-чуртка бөлөң, болуру!

А. НЫЗЫЛ-ОД.

Айттарыныга белең

Тожу районда «Совет Тыва» колхозтун аңчылары сөөлү чылдарда өлчө-тымыш талазы-биле даалганын доктаамал амыр күсөөрткөн келген. Чижээ, эрткен анымыр сезонунда колхозтун аңчы бугу-ле Төзөн чур-ка 433 рубльдин аны-буру өлүүн дулааган. Бо дээр-ге, районда бири көргүгү. Бистиң колхозтун аңчы-лар аңчылары Даржаа Эрестот, Төвү Тока, Баран Чиг-жит, Баран Дамырган хергелер аңчылар Дегилей Чамыла, Кол Дүктүшпөн, Баран Өлчөй болташ өскө-лер-лаа даалгаларын ыракта ажырган. Эрес аңчы өз Эрестот Социалисттик Күш-ажылдык Мадыр деп бе-лиг атты тыгышкан чорук аңчыларын ажил-аңын бели-биле үнөлдөнини хергелээр-дыр.

Бо чылын колхозтун аңчылары күрүнө 30000 диниң, 1400 киши болташ өскө-лаа өлүү өлүүтү ду-лааар. Бо хүндө аңчыларын белекел ажилдары доогулар. Шуту аңчыларын 14 эвезоарга чарган, олар социалист хүдөөлгелерин алган, айттарынын четтикейи манат турар. Бо аңчыларга фермаларын аңчылары база немээр, мичангаш бо чылын 80 хире аңчылар тыгышка хаара туттунар. Аңчыларын муна-ры 400 хире чарыларын колхоз төвүнө өккөп, хуваар деп тур бис. Аш-чөм, миз-хеп болташ өк-чөмөк чет-челеттин.

Анымыр-тымыш ажилын белик деңгелег чедип-киниг эрттирери-биле эвезоар улуручуларынга хо-очун аңчылар Михаил Кенден, Баран Дамырган, Баран Луа, Төвү Тока болташ өскө-лер-лаа токуйлаан, оларын хай итуузу коммунистер болташ комсомолчу-лар болуп турар. Аңчылар аңчыларын арга-дуржа-газын өөрөнн алаан дөң анык аңчыларын хоочун-нарга көжүр берип турар бис. Элээн каш хергелер аң-чылар чоруп, оларын аразында анымыр-тымышка че-лишкенин дөң Ленин ордени-биле шаңнаткан, пар-тия кижигу Баран Чурупанова Серен бар. Сөөлү

сезоннада аңавайн, өмненип турган кижин. Ничангаш ол ам шут даалгалар турар апарган: «чорумна, дүргө-не чорумна» деп, ол чугаалап турар-дыр. Кадир-берге, хат-шууранның тайгаларга азын-чарын ажаа-шкан, аңаары ыдыг-ла белең өвөс, ону биле тура-ла бистиң хергелер аңчыларымыска тайгаларга улуг күзөп сору-биле айттынар туралар, куш-ажылчы улагер-чи-жек чогу-на ол.

Колхозтун аңчылары аңаар черлеринге разведкалар-ны чоруткан, иччаарга, эрткен чылда тургандан дини эвез — бар черлерде элек, чамдык черлерде эвез болуп турар, а киш хай деп чүвени ук разведка тодарат-кан. Колхозтун аңчылары анымыр билеттерини хуу-сазын улакан болташ бүтү аңчыларга чыгы, суртал ажилын эрттирген. Эвезоарга агитаторларын быжыг-лаан болташ эргөжөк чутула таварылга апарганда, хер-гелер өмнени суккан алтекарларын бергилөө.

Баштай айттынар аңчылар декабрь айла чынып кел-гилээр болташ каш хонга-ла, дедир тайгага үнүпүр түвө болганда оларга херектиг аш-чөм, миз-хеп, чөм-өк курлавырын база белекел аңап бис.

Өлкү тымышын чорутуу турар аңчылар-биле хары-лажырынга, оларга аш-чөм, чага харылаа чедирит бөрнөгө курлавыр баадын тургузары эргөжөк чутула. Ничангаш улуг, биче Баш хемнерде ийи ферманы баа-за кылып алдымыс. Колхозтун аңчыларын мурунда тургустунган сорууганы күсөөр киш өвөс, алаа аң-чы бугу-туп күзөп, чүтүлү, чорук негеттир. Бу-руне даалгалар күсөөрлөп штаттыг аңчылардан аң-гыда малчыларын, суур чурттакчыларын, механизатор-ларын база немей чорутар. Колхозтун аңчылары бо анымыр сезонунда оларга берген планын чедипкиниг күсөөр аңчылар.

Д. ЧАТ,
«Совет Тыва» колхозта анымыр-тымыш бригадир.

Экономистин чүүлү ӨЛҮКТҮН ЭКОНОМИКТИГ УЖУР-ДУЗАЗЫ

Удаас аңымыр сезон эгелээр. Бистиң республикамыска эконо-миканын база бир чутула азы-ры болуру өлкү тымышын улус ажил-агыйны ажи дузалыны болташ оң моон сонгааргы хөг-жүдөниги дугайында чамдык айтирыны чугаалажын көрө-дө.

Тыванын анымыр ажил-агыйн чуртун чик үлөтүпү чиг-э-биле хандыр талазы-биле улуг рольду ойноп турар. Бистиң рес-публикамыска өлкү байлаан Раз-зань болташ Ленинград хоорай-ларда өлкү болбазыралдыр кы-лар күчүлүг улуг бөдөмдөш шал-ган бээр эки билир. Олар чыл санында-ла республиканын өк шынарын «чымчак алаын» ап турар.

Чоңа чутула херектиг үлөтүр бараанарын бугу-туп үлөтүр-ге, ону электиглеринге өлүктүн ажи улуг. 1965 чылда Тыванын күрүнө дулааган өлүктүн ор-туула-биле 4 млн. хире рубльдин калбак хергелер бараанарын бугу-туп болуру, азы 4500 хире улуг-биче тоннары, 10 муң хире мо-нодуртарын, 15 муң хире ажи бөртерин болташ оң-лаа өскө кы-лырлар дээр болуру. Аңчы-ныг кылган хөдөр болуучу чара-жыны, быжымын, чымынын, чинигин, эдилелин талазы-биле кандыг-лаа материалдан артык үнөлдү.

Совет Тывагы күрүнөгө ду-лааган эки шынарын үлөтүг өлүктүн хай кезин Ленинград хоорайга чыл санында-ла органи-зап эрттирп турар өлүктүн акциян садыгыга кириштерин турар болташ оңа чуртун өлү-гүн иштинге дээр кылдыр сана-тымып келген. Тыванын «чымчак алаын» Франция, Англия, АКШ болташ өскө-лаа чурттарга чоруп турар. Ничангаш бистиң рес-публикамыска аңчы-шичилерин өлүк-тыгыш Совет Эвелелинин даштык чурттар-биле экономик-тиг харылаазын быжыгларына идины берип, дегелге сазыг харылаазын калбаарымыска са-лышкыны база кирип турар дээрин дегелээр чутула.

Анымыр ажил-агыйн мал ажил-агыйныга база ажи-ла-дыр. Бир өвө өлүктү белекее, ону өстүрбөс болза, Тывагын чыл-да күтүгө хөгжүр өлүк планын түнү 80 муң караку ху-раганар болташ аңаар аңаар кестери-биле дулаар апар.

Өлкү тымышын күрүнөгө бол-гаш кооперациянын анымыр-тымыш ажил-агыйларын эконо-миканын, сан-хөдүн быжылаа-рынга улуг рольду. Сыстыг-Хем-де күрүнөгө анымыр-тымыш ажил-агыйнын бүтү орулазы-нык — 46, кооперациянын Уел-те анымыр-тымыш ажил-агыйны — 40, Тоора-Хемде анымыр-тымыш ажил-агыйнын 34 хуу-зун өлкү тымышына кылып ири-шпир. Тожу районун «Май 1», «Совет Тыва», Кызыл хоорай-нын «Тере-Хал» колхозтарын сан-хөдүн быжыгларында өлкү тымышын кол черин эвээр.

Бо бүтүрү чугаалап, Тыва-нык аңчылар республикамыска өлкү байлаан чен ажилал тур-гаш, чуртун чик үлөтүпү үнө-лдү чиг-э биле, чоңу үлөтүр

барааны-биле хандырар, мал ажил-агыйн хөгжүр база даш-тык сазыг харылаазын калба-тыр херекке улуг салышкыны кирип турарын дегелээр херек.

Бистиң республикамыска өлкү байлаанын иштинде дин болташ киш өлкү белекелерге чутула чери ээлеп турар. Диниян эки дугу-туп чыл — 1943 чылда 630 муң диниң белекээр. Оң бээр 22 чыл эрткен соонда, 1965 чыл — дин дугу-туп төгү-лүт чылы болган. Күрүнөгө бе-леткел черлеринге 871 муң дини кирген, ол болза өлкү белекел-ниң нити ашпа түнүгү 65 хуу-зу болган. Тыванын бүтү беле-кээр диниянын санын түс-түс ра-йоннарга хуваара: Тожу району — 35 хуу, Каз-Хем — 12, Тес-Хем, Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик ра-йоннар — 5—8, а «Тере-Хал» колхозка 7 хуу болуру. Ничангаш дини белекелеринге бо районна-рын ролу чүгө 1965 чылда өвөс, харын-лаа чыл санында-ла улуг ужу-дугаа болуру келген.

Диниң ажилды Тывагын бүтү-ле девискэринге октабры 25-ден март 1-ге чедир чорутуу ту-рары таварылга өвөс. Ол үеде диниң кижин, дугу быжымын, четти берген, өкү өк-бөдөмдөш апарган болуру. Ничаар диниң үнөи улуг деп чүвени аңчылар эки билдир.

Кишти тускай чөпсөөр бол-гаш план өзүгөр аңап турарын түнөлдө оларын саны өзүп турар апарган. Илангы То-жунун Эргек-Дырак, Барас, Ка-дыр-Эгит, Куу-Тайга, Улуг-Тайга, Оттуу-Тайга болташ оң-лаа өскө тайга-сынарнын хорум даштыг черлеринде элөөн. Ба-рымы болташ Чөөн Саяндын, ала-демик Обручев атыг сыйнын, Ба-рымы болташ Чөөн Талды-Уула-дан, Сентилек сыйында чарып баткан куржагарын хан чоо-галарын, ийлеринде база көү-дө.

Оң аңымыска таарымчалыг чылдарда 5—9 муң чедир киш келжэ белекел черлеринге кирип, бүтү белекелеринге өлүктүн аш-па-түкүнү 35—50 хуузу чедип турар. Киш келжэ белекээр тала-зы-биле Тыва Чөөн Сибирде үш-чү чери ээлеп турар. Республи-када киш келжени кол белекел-чин Тожу районун, 1965 чылда күрүнөгө дулааган бүтү киш кел-женин 58 хуузу ол кириген, а Каз-Хем — 12, Чөөн-Хемчик — 7, «Тере-Хал» колхоз 5 хуузу ду-лааган.

Кичтээр ажил диниң черинге болташ элээн нарын. Кичтээр ажилды кол сору-газы оң келжени шынарын ажи-ни жадир болуру. Ничангаш хоочун аңчылар кишти өлүгүрде баштан өскөсөр чайлаптынар орадажыр-лар. Кишти келжени сооп эгелээр мурунда база сойган соонда ду-к чымына берген чук, бөк-чам, чымына дөңа берген хай, дошту, хан-чикин чыгыс-лаа дуу-чөк чубайн, сыкыйн аштар, сооп тургаш, кешке өт, чак, кыртын аргыраас болташ бижек билдирган нил-биле ол кезип, орутарын болдурулар турар, оң

соонда хепке херип, кургадыр болташ ажап ап чорутуу ажи хандырп турар. Хоочун, арга-дуржулагы аңчылар кишти аң-наар хуусааын кончү сагып ту-рарлар. Ол үеде кишин келжэ быжыгып, дугу четти, чөгү аажок чымчак сырып, кулутуу хөлчөк дуккур, салбаталча апарган, нити дугу чыгыс ай торгалач хаз-өңүгү болу бер-ген болуру. Дини, киш болташ өскө-лаа өлүктүн келжэ эки шына-рыг дугаагындан чүгө аңчы-ларга, колхозтарга болташ белекел организацар өвөс, а бистиң күрүнөгө хай түндүг оруда кирер.

Өлкү-тымыштың аң-менн өлү-гүрде чүгө чыгыс чымыл олча-ажыны болташ чорук шы өвөс. Тыва АССР 1966—1970 чыллар-да күрүнө 1 млн. 500 муң дини, 35 муң киш, 167 муң өлүгү аң-наар кештерин дугаар ужураут. Ничангаш өлүктү берип турар чуртун үнөи аң-менн план өзүгөр, канналыг ажилдары чугула айтирларын билир.

Республика аң-өлүк курлавы-ларын байлар талазы-биле сөөл-гү чылдарда чамдык хемчеглерин ап чоруткан. Бисте чок азы ховар аңаарын, ылангы Баргузиниң ийи тергин эки шынарын кара кижин, кара-кузени, онданын өстүрүп салган. Оларын иштин-де онданын массалы-биле аңап турар апарган. Эрткен чы-лын 10 муңу өлүгүр болташ бо чылын 15 муң ажиын дулаарын планнап турар.

Бо ажилды үргүлчүлөр херек. Илангы Барымы болташ Чөөн Саяндын, Сентилек болташ акале-мик Обручев атыг тайгага база Барымы болташ Чөөн Талды-Уула сыйнарына Баргузиниң кара кижини, Тожунун, Өкүнү, Улуг-Хемниң, Тес-Хемниң шына-ларынга

ХАДЫН БҮРҮЗҮ ДАГЖАП ТУРДА...

Өөрөнмишаан,

өөредип турарларга

Октябрь революциясынын болгаш хамааты дайынның шуурган чыгарында Копту-Аксыйга чүгү турган деп? Саян ындынан көзүп келген, адег-түрегте кыстырган орус тараачынын ийн-үш бөрбөк казан бажыны, ой-чиртеге азым араттарын самдар кара өгөрлө, суур-суур ынш чыдырлары-ла көстүр турган боор. Олардан озолааш, шаз озагай, таарымчалык чертерге бай кулактарын кола-сууру болгаш тыва феодал байларнын ак өгөрлө база турган болбайт аан.

Россияга 1917 чылда тилеэн Октябрьнын социалисттик Улут революциясынын чырык херелд, диктиг даажы, тыванын өске булуңуна-га деп, Каз-Хемини уунула суурларга база херелденип, чагылыны чед берген. Россияда хаанын өзү-чү-чүмү дүжүргөнүн болгаш Тур чаа-зын тургустунганын дугайында медеэ Тываа черге ба баштай-ла 1917 чылдын март 6-да ынчалын келген. Оон агадан, күш-ажылы орус нонун болгаш тыва азым араттарын угап-болашынга ча сеткил-сагыш төртүтүп агадан. ынчал-даа хостала, арге-шөдө даш өзүлг демел Тывага, Октябрьнын социалисттик Улут революциянын тилеэнин соода, харып-да өске черлерден озадан чоруп агадан.

Ша-ла ынчан, демги бичи казанак бажынында, самдар кара өгөрлө болгаш чыдырлары чуртпал турганнар-бле бай коланнарга, ак өгөрлө чуртпал турганнарга — ажондешек ийн аягынын төлөк-чирини аралында чыгит демел агадан. Ол дээрге Тываа черге Совет арге-чагырга даш чыгит демел турган. Харин ол демселдин тилеэне бичи бөгүнү коммунист тургузушкунун ү-чаа-зынга аккалган. «Ленинчи орук» колхозтун төү, амы үенин өзүп саймалар турар колхозчу сууру, ын-да кулактарын, чырыдышкынын албан черлери, колхозчуларын ча-гайды тугуттан бажыны, колхозчу экономикти, организастыг хажуулаш — ол демселдин үр-түндөлдөринин бирээни болбайт канчаар.

Бо суурда, өске хой чуртпал бажынында ынчалык, бичежак бажы бар. Ында алаан намыл, кыры берген ирей, кадай амы үенин аян-хери-биле, шөлөз чуртпал орадар. Ынчалзажок, оларын өг-бүдөсиде арктен үени акын-биле сагындары кээр, хамааты дайын-нын хайымын чыдырлар. Совет арге-чагырга даш калып-дошкун демселди каракка көзүлүрүп кээр кижиде, ага-агилдер-даа бар. Өг-бүдөсиде ар ээни Федот Евдокимович Тараканов делегетин ийн дайыннарын киржичини. 1917 чылды февраль революциянын үенинде Петроградка пүлөт өвөдүгү тура, Кышкы ордуну болгаш өске-даа чутула черлери өөр-биле калы камгалаш турган, а оон Тываа же өт келген, партизан шим-чашкыны илдеп кийишкен дээрин каа-хемчилер билд-даа бол-за, бистин өске хой, номчукчулары-мыс дынаванан чутаажок боор.

Федот Евдокимовичини ала-нези хай ажы-тодугу — он уругулт өг-бүдө чораш. Аар-берге амдыралга кыстырган, аас-кежин чүү таваржыр ирги деп болд-биле, 1912 чылда Тываага Алтайдан көзүп келген. Мадаа ындык белең чүве баа каа турар ийик, өске черлерде-биле бир

домей, адым кижилерге мөдүтүл, дарлап онаашкан, хаанын өзү-чү-чүмүн кам-хайыра чок дээрин арге-чагырга тергидеэн. Кайда-даа ажыг човалаң, кадыг-дошкун дарлап, олар орус, бурат, тыва, та-дар-даа ден ылгавас, чүдүрүп кээрин Таракановтар Тывага келген, баа катат бузуреп көргөн.

Делегетини бирги империалист дайынның конгит илгит-түлүк үези. 1916 чыл. 19 харыг анык оол Федотт, «хаан шеринче» келди-кен. Тывадан Атныкыге чедир, шеринге келдирип өскө өөр-биле ка-ды, азыг, чагит чоруп тургаш чеккен. Алаа оларын шериг хероше келек өөредип чоруп, демар орукка олутушкан, мырыдай-ла Петроград-тыг болуңе октапкан. Олар алаа чед бээрге, февральды буржуа-демократтыг революция тилеэ, хаан казак дүжүргөн болган.

солдат-тараачын Федот Тараканов бо-лунуң үш думалары Родион, Ма-кар, Михаил суугар-биле кады ол ажылча баа илдепкейи-биле ки-ришкенер.

Совет арге-чагырга даш чүткүл-дүт таймыр амынның түнелди-де, тыванын орус чурттакчылыг өске-даа суурларына ышкан, Каз-Хемини суурларына баа ажылыч чоннарын хуралдары болгулап, оларга чон Тывага Совет арге-чагыр-ганы тургузарын негеп турган. 1918 чылдын мартын агадан Белеор-скиге орус чурттакчыларын IV съездин аягытунда, Ол болза, мурун-да съездилерге бодарга, ан хой киржичилерге, төлөлдөринин хой мурунуу большевиктерин таллашкан турган съезд болган. Ынчангаш IV съезд крайга Совет арге-чагыр-ганы тургустунганын, ажылчынар

луктери кызат, милитаристер-биле сүлчөөлөшкө, моол ордаттарын ко-мандирлеринге болгаш тыва феодал-дарга дөткөшкө, Дөргөт-Аксый, Улун-чаар хаделип турган. Ол ак-дээр-бечилер-биле демселээр даш, орус суурларын тараачыныры кызыл партизан бөлүктөргө каттыжып, Коп-ту-Аксыйга А. П. Бектигыйа баш-таткан бөлүктү, Сарыг-Сепке С. А. Хлебниковка командирлик бөлүктү тургузган. Оон сөөдүндө ол ийн бө-лүк 105 кижизин партизан отряды кызыл тургустунган. Совет арге-чагырга даш илдепкейи дем-селди Федот думалары Родион бо-лган Макар-биле калы ол отрядка кирген, 1919 чылдын ноябрьда, от-рад-биле калы, Каз-Хемини өрү чөк-таш, Мелегин биле Сафроновтун дээрбечилеринге аар согутуу тавар-ыштырбышаан, санларын сымар-

лукмалары, дайынты хоочун өөрү-би-ле фронтуге аки-тура-биле чоруп-кан.

Кайтамчы-ла таварыла! Федот Евдокимович бо уадаа, делегетини бирги дайындына ышкан, баа катат Ленинградка чед берген! Шаандагы-зы деп, ан баа-ла пүлөткөй бөлу берген. Лениннин улут доорайындан агадан, хоочун партизан, Чехосло-вакияга чедир хой санын, ан кадыг-берге тултушкунунага киржин эри-кен. Тиледе хуңу Чехословакияга уткуп алган (шын чутаалаар бол-за — чедип алган дээр). Ада-чурт дайынның фронтундагы хоочун солдат, партизан баа-ла амыр чок согутушкан дээрин оол бекш ша-ныларын «Дайынчы чорук даш», «Ленинградка камгалашы даш» деп дайынты медалдары херелдеп турар. Хайымын кызыл ийн чыдырлар баар үр үе эрктен. Федот Евдокимовичини намын-даа дөгүл берген. Ынчал-даа ол алуут ордас, чыдын чытпас, дескел чок хөвөр. Колхо-зунга шыдар-ла амылын уругулу-тергиде кылар. А аныктарын совет патриотомге кижилерге тал-ламы-биле оон кылып турар ажылы онда ажыкты.

Копту-Аксыйн школазында бичи музей бар. Ында ол черге бо-лган маадырлыг болушкунунага ха-маарышкан хой экспонаттар, фото-чуртуктар, ат-билдер бар. Олардын хой нуруулу, харын-даа ан, күш дүжү-лөткөсиде херелдеп чедир Федот Евдокимовичини киржилеги-биле кылынган. Оон бодунуң революст-партизан, дайынчы херектери-биле холбашкан шаандалары, документи-лери, адилелери шунту ында сал-дыган.

Уругларга, аныктарга ужуражып, партизан, дайынчы амдыралын, похоттарын, оруктарын дугайын оларга кулашын-биле чутаалаар бээр. Аан-чоруктун похотунга школазын-дар-биле калы баар-да. Ынчан ха-дынар бурзу дагап турда, Федот Евдокимович, бир дыштанган черге, бодунуң чутаалаар: «Ынчан, уруг-лар!» даш, агадан, школачылар шышын-ла баар...

Ч. САЛЧАН.

Совет эрге-чагыртанын 50 чылына

Анык солдат, түрөтүнүң ужу-ба-жы ак билебес турган бодожок, бодунуң кеза-биле революст күш-терин талашкын кирген. Бодунуң албан эртинип турганы пүлөт өвөдүгүн солдаттары-биле калы ка-дыг-дээрбечилерин, микелерин баа революциянын өске-даа дайынна-рында, ак хаандан каа-ла хунал-алган чутула черлери камгалаары-га туржуп, ол даш тултушкунуна-га киржин чоруп турган. Ша-ла ынчан оон бүгү амыдыралында эст-сөөгүндө сиңиптип, угаан-болуңында монге арктан бир төгүлүт болуш-кунга ол таварышкан.

1917 чылдын буржуа-демократ-тыг революциянын тилеэнин соон дээр, В. И. Ленин даштыкы-дан Россияга даш келген болгай. Ынчан ол, Петроградка келген, по-сөдөн дүшкө хөвөр-ле, оон кел-дирип манат турган ажылчынарга болгаш солдаттарга чед берген, бро-невик машина кырындан чыгыла-нарга чүве чутаалаш, социалист революциянын тилеэне чедип алырыне маасаны кийтирген. Ол үеде Федот Евдокимович, өске хой мүчү ажылчынар, солдаттар-биле кады, алаа турган болгаш пролетар-аттын улут баштыгынын мырат-наа бол бодун көрүп, үнү дым-наан. Ол болушкун солдаттыг сет-кил-сагышын улам оттурган бол-гаш оон угаанында монгел-биле арктан ол ам-даа хандыкшы-биле сактып турар.

1917 чылдын кузунда Тараканов шериген халашкан. Тывадан шериге чорашып ышкан, баа-ла мычаар: поез-биле, азыг, чагит чоруп чораш, дедир аар келген. Ынчан-на Тывага Октябрь револю-циянын херелд чед хонуп кел-ген, байдал хайымынның, кижилерин сеткил-бодаты оожурал чок, халлазынын аптарган болган. Чери адымдарга бээр, Тывага Совет арге-чагырга даш агитацияны Каз-Хемини адым тараачынырынын ор-тунда Алексей Петрович Кынгий чоруп турган болгаш оон илдеп-кейи дугаагылары, өөрү В. Галкин, И. Юдаев болгаш өскелер-даа турган. Шериген чокта халажып келген

болгаш тараачынар депутаттарын Советин соңааным бүгү чонга ым-наткан. Край Советинин күсөкүмү-биле кады, 1920 чылда С. Кочетов-тун партизан отрядына каттышкан болгаш Тыванын деисказынга дээрбечилерин улут сымдар бол-гаш оларын чыгит шаар даш кол-пол тултушкунунага киржилеэн. Оон сөөдүндө актарын баа дээр-бечилерин үрүмк халлазынны-лар баарына, кулактарын, бай-ларын херектиг хайырына илдепкейи киржичин. Ол дугайын оон шаанал кижитери, шызыла-дар болгаш шааналган ам бөзү болгаш өске-даа чутулгелер тогарай херелдеп турар.

1921 чыл. Хоочун партизан, бо-дунга онаашкан алдарыг хулаа-ге — Совет арге-чагырганын ык-ты-биле камгалаар хулаагеги күсөткөш, тайбын чуртталга, өг-бүдөсиде хөп келген. Кулактардан, байлардан хостат алган черинге та-раачынар ажылдап, хостат тынып, эки чуртпал агадан. Копту-Аксыйн хоочун партизаннар 1930 чылда колхоз организастаар деп шийтир-леп, ону «Ленинчи орук» деп агаданар. Ф. Тараканов колхоз амы-дыралына илдепкейи киржин, ону организаст болгаш экономика тал-ламы-биле бижылаарына бодунуң кү-жүн, аргаларын харам чокка берип келген. Ол хову бригадиринге-даа, тулут бригадиринге-даа ажылдап, алаа колхозчу-даа болуп чораш. Кол-лективтиг чаа ажыл-атый чоруту хажуу, күш-шылт кырып агадан. Экономика талламы-биле бижыгып, агадан-биле бол, чепсек-техник-тиг апарган.

1941 чыл. Улут Төрөн чуртту кырынга кайа айыл дирелген. Нем-ец-фашист аратаннар Совет Эвилелин чок кылып, оон хостат ха-мааттарын куладарын даш, ССР-же оор өзү-биле халлаан. Ала-чурт, Совет арге-чагырга, хостала, аас-ке-жин даш Ала-чурттуң ымыктыг улут дайын агадан. Хоочун солдат, партизан бүгү совет улустун кадыг-дошкун өйдө маадырлыг демселди алаа көрүп олутуру шыдаван. Назы-хари алаан улугу-даа берген болза.

1918 чылдын апрель тайтуунда Өк-Туранын бай кулактары контр-революст үймөк үндүргөн. Каз-Хем райончу деисказынга митан турган байлар болгаш бай салгыж-лар баа-ла бажын ковайтып, хөдө-лип агадан. Мындыг байдал турда, амы Копту-Аксый суурга, Сары-Сепке дайынчы бөлүктөр тараачы-нардан тургустунган турган.

1919 чылда Кравченко биле Ше-ленкинни армияда Тывага чедип келгенде, оон составынче хой са-нып эки-турачылар кирген. Совет арге-чагырга даш илдепкейи дем-селди турган Федот Евдокимович оон ийинге артып калбай, баа-ла ар-мия составынче эки-тура-биле кир-ген. Алаа тура ол, Белоарск тул-чутушкунга киржин, колчакты ак-дээрбечилерин чыла шаарында ки-ришкен. Ол-ла армия-биле кады Саян ажиш чорупкан. Атныкыге четкен болгаш Сибиринин Кызыл Армия-нын составына тура, алаан каш тул-чутушкунунага киржичен.

Ынчан Тывага байдал баа шы-гы турган. Ынчангаш, Тараканов-ту өске өөрү-биле кады чандырып-кан. Ол, Каз-Хемге чедип кээрге, ку-лак бай Мелегинин болгаш бай са-дыжы Сафроновтун дээрбечи бо-

рынга илдепкейи киржичен. Федот Евдокимович, Кынгийин болгаш Хлебниковтун партизаннары-биле кады, 1920 чылда С. Кочетов-тун партизан отрядына каттышкан болгаш Тыванын деисказынга дээрбечилерин улут сымдар бол-гаш оларын чыгит шаар даш кол-пол тултушкунунага киржилеэн. Оон сөөдүндө актарын баа дээр-бечилерин үрүмк халлазынны-лар баарына, кулактарын, бай-ларын херектиг хайырына илдепкейи киржичин. Ол дугайын оон шаанал кижитери, шызыла-дар болгаш шааналган ам бөзү болгаш өске-даа чутулгелер тогарай херелдеп турар.

1921 чыл. Хоочун партизан, бо-дунга онаашкан алдарыг хулаа-ге — Совет арге-чагырганын ык-ты-биле камгалаар хулаагеги күсөткөш, тайбын чуртталга, өг-бүдөсиде хөп келген. Кулактардан, байлардан хостат алган черинге та-раачынар ажылдап, хостат тынып, эки чуртпал агадан. Копту-Аксыйн хоочун партизаннар 1930 чылда колхоз организастаар деп шийтир-леп, ону «Ленинчи орук» деп агаданар. Ф. Тараканов колхоз амы-дыралына илдепкейи киржин, ону организаст болгаш экономика тал-ламы-биле бижылаарына бодунуң кү-жүн, аргаларын харам чокка берип келген. Ол хову бригадиринге-даа, тулут бригадиринге-даа ажылдап, алаа колхозчу-даа болуп чораш. Кол-лективтиг чаа ажыл-атый чоруту хажуу, күш-шылт кырып агадан. Экономика талламы-биле бижыгып, агадан-биле бол, чепсек-техник-тиг апарган.

1941 чыл. Улут Төрөн чуртту кырынга кайа айыл дирелген. Нем-ец-фашист аратаннар Совет Эвилелин чок кылып, оон хостат ха-мааттарын куладарын даш, ССР-же оор өзү-биле халлаан. Ала-чурт, Совет арге-чагырга, хостала, аас-ке-жин даш Ала-чурттуң ымыктыг улут дайын агадан. Хоочун солдат, партизан бүгү совет улустун кадыг-дошкун өйдө маадырлыг демселди алаа көрүп олутуру шыдаван. Назы-хари алаан улугу-даа берген болза.

1941 чыл. Улут Төрөн чуртту кырынга кайа айыл дирелген. Нем-ец-фашист аратаннар Совет Эвилелин чок кылып, оон хостат ха-мааттарын куладарын даш, ССР-же оор өзү-биле халлаан. Ала-чурт, Совет арге-чагырга, хостала, аас-ке-жин даш Ала-чурттуң ымыктыг улут дайын агадан. Хоочун солдат, партизан бүгү совет улустун кадыг-дошкун өйдө маадырлыг демселди алаа көрүп олутуру шыдаван. Назы-хари алаан улугу-даа берген болза.

Ынчангаш, Тараканов-ту өске өөрү-биле кады чандырып-кан. Ол, Каз-Хемге чедип кээрге, ку-лак бай Мелегинин болгаш бай са-дыжы Сафроновтун дээрбечи бо-

Дамыбыкада болушкуннар

КНО-нун XXI сессиясында

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Октябрь 10-да КНО-нун Кол Ассамблеянын XXI сессиясынын жүлдүсү хура-лынга илти-политиктиг чутаалажымын үргүлчү-дөс.

Киприң даштыкы херектер министри Спиро Киприану Вьетнама дайынны соксалдыры кийтир-ип, сапал берген. Каттышкан Штаттар Вьетнамын Демократтыг Республикасын бомбала турарын кан-ды-бир кымагарлашкынар болгаш негеделер чок-ка соксалды ужурутуп деп, ол чутаалаан.

Галаның төлөкчелери Е. Котоканы меделээни: Га-ланың хааа КНО-нун Уставын принциптерин бо-лгаш согурагаларын, африка чагыс элтиг хероң боду-лун дегип турарын бадтыкан турар. Чааа каа-даа каттышпастык политиказын чорудар алаар.

Вьетнама дайын — тускай догушаан чурттарын илтиг херектерин даштыкы холгарлашкы кайы хиро айымдыг болуп турарын боттү чыгар-дыр

Вьетнам улус-биле эп-сеткил каттыштырылгасы

БЕРЛИН. ГСЧП ТН-ыны бирги секретары болгаш ГДР-ин Курву Чувелелинч дарагы В. Ульбрихт баштаан Германиянын Социалист чагыс аай партизанын Топ Комитетинин болгаш ГДР-ин чаа-зын төлөлдери биле ВАР ТН-ыны Политбюроунуң негелгуну болгаш ВДР-ин Министрлер Новелелинч дарагынын оралдыгы. Лейт Хаув Ити баштаан Вьетнамын Ажыт-чонпар партизанын Топ Комитет-чид болгаш Вьетнамын Демократ-тыг Республиканын Министрлер Чувелелинч төлөлдөринин аразы-га болган ужуражымшын хөдөлдө ийн күрүселерин аразында хары-лаааларын айтыргалары, а ол ыш-кан ийн талаларга соугурагиди делегет айтыргаларын тугаалажып көргөн.

Ужуражымшын дугайында лий-надыда чутаалап турары болза, ГДР-ин төлөлдери АКШ-тын Вьет-нама агрессиясын шийтирариге бу-лугу шаанал болгаш ол дайынны со-ксалдыры ГДР ымыгы негеп турар. Вьетнам чуртунда шийтирарилер даш демселге Вьетнамын Демок-раттыг Республикасында чааа болгаш Мунуу Вьетнамын Хостал-ганын наппоал фронтун ГДР

Ужуражымшын дугайында лий-надыда чутаалап турары болза, ГДР-ин төлөлдери АКШ-тын Вьет-нама агрессиясын шийтирариге бу-лугу шаанал болгаш ол дайынны со-ксалдыры ГДР ымыгы негеп турар. Вьетнам чуртунда шийтирарилер даш демселге Вьетнамын Демок-раттыг Республикасында чааа болгаш Мунуу Вьетнамын Хостал-ганын наппоал фронтун ГДР

Ужуражымшын дугайында лий-надыда чутаалап турары болза, ГДР-ин төлөлдери АКШ-тын Вьет-нама агрессиясын шийтирариге бу-лугу шаанал болгаш ол дайынны со-ксалдыры ГДР ымыгы негеп турар. Вьетнам чуртунда шийтирарилер даш демселге Вьетнамын Демок-раттыг Республикасында чааа болгаш Мунуу Вьетнамын Хостал-ганын наппоал фронтун ГДР

Ужуражымшын дугайында лий-надыда чутаалап турары болза, ГДР-ин төлөлдери АКШ-тын Вьет-нама агрессиясын шийтирариге бу-лугу шаанал болгаш ол дайынны со-ксалдыры ГДР ымыгы негеп турар. Вьетнам чуртунда шийтирарилер даш демселге Вьетнамын Демок-раттыг Республикасында чааа болгаш Мунуу Вьетнамын Хостал-ганын наппоал фронтун ГДР

Ужуражымшын дугайында лий-надыда чутаалап турары болза, ГДР-ин төлөлдери АКШ-тын Вьет-нама агрессиясын шийтирариге бу-лугу шаанал болгаш ол дайынны со-ксалдыры ГДР ымыгы негеп турар. Вьетнам чуртунда шийтирарилер даш демселге Вьетнамын Демок-раттыг Республикасында чааа болгаш Мунуу Вьетнамын Хостал-ганын наппоал фронтун ГДР

Ужуражымшын дугайында лий-надыда чутаалап турары болза, ГДР-ин төлөлдери АКШ-тын Вьет-нама агрессиясын шийтирариге бу-лугу шаанал болгаш ол дайынны со-ксалдыры ГДР ымыгы негеп турар. Вьетнам чуртунда шийтирарилер даш демселге Вьетнамын Демок-раттыг Республикасында чааа болгаш Мунуу Вьетнамын Хостал-ганын наппоал фронтун ГДР

Ужуражымшын дугайында лий-надыда чутаалап турары болза, ГДР-ин төлөлдери АКШ-тын Вьет-нама агрессиясын шийтирариге бу-лугу шаанал болгаш ол дайынны со-ксалдыры ГДР ымыгы негеп турар. Вьетнам чуртунда шийтирарилер даш демселге Вьетнамын Демок-раттыг Республикасында чааа болгаш Мунуу Вьетнамын Хостал-ганын наппоал фронтун ГДР

Ужуражымшын дугайында лий-надыда чутаалап турары болза, ГДР-ин төлөлдери АКШ-тын Вьет-нама агрессиясын шийтирариге бу-лугу шаанал болгаш ол дайынны со-ксалдыры ГДР ымыгы негеп турар. Вьетнам чуртунда шийтирарилер даш демселге Вьетнамын Демок-раттыг Республикасында чааа болгаш Мунуу Вьетнамын Хостал-ганын наппоал фронтун ГДР

Ужуражымшын дугайында лий-надыда чутаалап турары болза, ГДР-ин төлөлдери АКШ-тын Вьет-нама агрессиясын шийтирариге бу-лугу шаанал болгаш ол дайынны со-ксалдыры ГДР ымыгы негеп турар. Вьетнам чуртунда шийтирарилер даш демселге Вьетнамын Демок-раттыг Республикасында чааа болгаш Мунуу Вьетнамын Хостал-ганын наппоал фронтун ГДР

Ужуражымшын дугайында лий-надыда чутаалап турары болза, ГДР-ин төлөлдери АКШ-тын Вьет-нама агрессиясын шийтирариге бу-лугу шаанал болгаш ол дайынны со-ксалдыры ГДР ымыгы негеп турар. Вьетнам чуртунда шийтирарилер даш демселге Вьетнамын Демок-раттыг Республикасында чааа болгаш Мунуу Вьетнамын Хостал-ганын наппоал фронтун ГДР

Ужуражымшын дугайында лий-надыда чутаалап турары болза, ГДР-ин төлөлдери АКШ-тын Вьет-нама агрессиясын шийтирариге бу-лугу шаанал болгаш ол дайынны со-ксалдыры ГДР ымыгы негеп турар. Вьетнам чуртунда шийтирарилер даш демселге Вьетнамын Демок-раттыг Республикасында чааа болгаш Мунуу Вьетнамын Хостал-ганын наппоал фронтун ГДР

Ужуражымшын дугайында лий-надыда чутаалап турары болза, ГДР-ин төлөлдери АКШ-тын Вьет-нама агрессиясын шийтирариге бу-лугу шаанал болгаш ол дайынны со-ксалдыры ГДР ымыгы негеп турар. Вьетнам чуртунда шийтирарилер даш демселге Вьетнамын Демок-раттыг Республикасында чааа болгаш Мунуу Вьетнамын Хостал-ганын наппоал фронтун ГДР

Ужуражымшын дугайында лий-надыда чутаалап турары болза, ГДР-ин төлөлдери АКШ-тын Вьет-нама агрессиясын шийтирариге бу-лугу шаанал болгаш ол дайынны со-ксалдыры ГДР ымыгы негеп турар. Вьетнам чуртунда шийтирарилер даш демселге Вьетнамын Демок-раттыг Республикасында чааа болгаш Мунуу Вьетнамын Хостал-ганын наппоал фронтун ГДР

Ужуражымшын дугайында лий-надыда чутаалап турары болза, ГДР-ин төлөлдери АКШ-тын Вьет-нама агрессиясын шийтирариге бу-лугу шаанал болгаш ол дайынны со-ксалдыры ГДР ымыгы негеп турар. Вьетнам чуртунда шийтирарилер даш демселге Вьетнамын Демок-раттыг Республикасында чааа болгаш Мунуу Вьетнамын Хостал-ганын наппоал фронтун ГДР

Ак бажында ужуражымшын

ВАШИНГТОН. Ында чоруп турар ССР-ин даштыкы херектер ми-нистри А. А. Громыко АКШ-тын пре-зидентини А. Джонсонун чаалаанын аугаар Ак бажында чораш. А. А. Громыко биле А. Джонсонун ара-зыга бесел болган.

Бесел болган соода, Ак бажы-нын паралага айтыргаларын тал-ла-мы-биле төлөлдөткөн Д. Бристан-нын меделээни: президент Джонсон биле ССР-ин даштыкы херектер министри А. А. Громыко «бот-бодунга» соугурагалды алаан айтыргаларын ажил-шчи байдалга ажит-чажыт чокка калба-биле чутаалашкан» (СЭТА).

А. А. Громыко Д. Раск-биле ужурашкан

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Октябрь 10-да Вашингтонга АКШ-тын «чорун секретары Дин Раск биле ССР-ин даштыкы херектер министри А. А. Громыков аразына ужуражымшын болган. Ужуражымшынга совет таллаан: ССР-ин АКШ-та элчини А. Ф. Добрынин болгаш албанын өскө-ла кижилери, америк таллаан: чекселенишкенин дүжүр болгаш чекселенишкенин коктур талламы-биле агентилелдин директору У. Фостер, оон аагалар талламы-биле ачкынар А. Гарриман, Л. Томсон болгаш албанын өскө-ла кижилери киршкен.

Ужуражымшын соода корреспонденттерин айтыргаларына ха-рылашканын, А. А. Громыков меделээни: «Бис алаан каш айтыр-галарын чутаалажы көргөн бис, ол айтыргаларын шийтеме — адролуг чеп-секти таратпас дугайында айтырты баа бар. Ынчангаш херектиг ужуру бо айтыртынын талламы-биле делегет кероалч чараларына дуузал болгу дег дүжүргүлгө чедип азыртыг ийн чурттар — АКШ биле Совет Эвилели соугурагалды кылдыр көстүр турар. Чотугу айтыргаларын тал-ламы-биле санал-ооналарын солчулазын үргүлчүлөдөн дугурушкан бис».

Сайгонда чажыт хурал

ПАРИЖ. (СЭТА). Сайгонда дөрт хо-нука суугаада кымы чоруп турар АКШ-тын камгала министри Макнамара сай-гон боду-чуртунуң узуручкуну — ге-нераллар Нгуен Ван Тхуеу болгаш Нгуен Ка